

*П. Ю. Балабан, к. е. н., професор;
Б. А. Курлейко, к. е. н.;
С. А. Гордієнко, магістр
ПУЕТ, м. Полтава*

ТОРГОВЕЛЬНО-СЕРВІСНІ ЦЕНТРИ В РОЗДРІБНІЙ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ: ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ

Торговельно-сервісні центри (торгові ринки) як самостійні суб'єкти господарювання є складовою роздрібною торговою мережею. За період з 1991 по 2015 роки відбулись кардинальні зміни як у чисельності ринків, так і їх ролі у торговельній галузі країни. Економічні перетворення, які стали наслідком побудови економіки ринкового типу, у перші роки перехідного періоду сприяли росту значущості та чисельності торгових ринків. В умовах конкуренції, спаду виробництва і пов'язаних з ними безробіття та зниження реальних доходів населення ринкова торгівля стала масовим явищем.

Аналіз змін у чисельності торгових ринків за 1990–2014 роки виявляє декілька етапів у їх розвитку:

- 1990–1995 рр. – скорочення чисельності торгових ринків з 1 576 до 1 282 од., або на 18,7 %;
- 1995–2000 рр. – зростання кількості ринків з 1 282 до 2 514 од., або у 1,96 рази;
- 2000–2010 рр. – стабілізація чисельності торгових ринків за аналізований період – 2 758 од. у 2010 році (на 9,7 %);
- 2010–2014 рр. – тенденція суттєвого скорочення чисельності ринків – до 2 177 од. (на 26,7 % у порівнянні з 2010 роком).

Одночасно відбувалися суттєві зміни у ролі ринків в торговельній галузі України. Так, у 1990 році на їх частку у загальній чисельності підприємств роздрібною торгівлі приходилося 1,07 %, у 2000 році – 2,38 %, у 2005 році – 3,84 %, у 2010 році – 4,26 %, у 2014 році – 5,16 %. Таким чином, за аналізований період частка ринків постійно зростала, що, відповідно, засвідчує про зростання ролі ринків у забезпеченні населення товарами народного споживання.

Інша тенденція відслідковується у розвитку ринків споживчої кооперації. Після передачі у 1987 році ринків із комунальної

власності у власність споживчої кооперації на 1.01.1991 року система мала у своєму розпорядженні 1 576 колгоспних ринків на 421 тис. торгових місць, у тому числі 100 критих на 36 тис. місць. Ринки здійснювали торгівлю в основному сільськогосподарською продукцією за кооперативними цінами, що формувалися під впливом попиту і пропозиції. Ринками споживчої кооперації та мережею магазинів з продажу сільгосппродуктів за кооперативними цінами у 1990 році було реалізовано сільськогосподарської продукції на суму 2 123,1 млн крб. Всього за 1986–1990 роки реалізовано сільгосппродукції на суму 8 166,7 млн крб.

За період з 1991 по 2015 рр. в системі споживчої кооперації відбулися кардинальні кількісні і якісні зміни як у загальній чисельності кооперативних торгових ринків, так і їх потужності. Починаючи з 1991 року, чисельність кооперативних ринків постійно скорочується: до 1 057 од. у 1995 році, 719 – у 2000 році, 563 – у 2005 р., 423 у 2010 році, 388 од. у 2013 році. Середній темп скорочення за п'ятирічку – від 49,1 % у 1991–1995 рр. до 27,7 % у 2000–2005 рр. Аналогічна тенденція була характерною і для кількості торгових місць на ринках: скорочення на 30,7 % за 1991–1995 рр., на 19,6 % за 2005–2010 роки та на 9,8 % у 2010–2014 рр. При цьому уже до 2000 року при скороченні чисельності кооперативних ринків на 54,4 % кількість місць на них зменшилася на 32,1 %, що свідчить про ліквідацію (продаж) в основному невеликих за розмірами ринків.

Недоліки у розвитку матеріально-технічної бази ринків та її оснащенні, як в цілому по Україні, так і по системі споживчої кооперації, виявлені у процесі аналізу, не в останню чергу пов'язані з недофінансуванням ринків.

Результати аналізу показують, що фінансування ринків по роках було недостатнім. За останні роки на розвиток матеріально-технічної бази було витрачено в середньому на один ринок біля 1 млн грн в рік. При цьому на нове будівництво, технічне переоснащення та реконструкцію за період, що аналізується, витрачалось ще менше коштів. Більша половина коштів була направлена на поточний і капітальний ремонт основних засобів

та на їх придбання. При цьому у дослідженні відмічається, що якби на сьогодні діяв порядок, при якому 100 % ринкового збору залишалось у розпорядженні ринків – вони могли б потратити ці кошти (сплачені до бюджетів територій), на розвиток матеріально-технічної бази, модернізацію ринкового господарства та перетворення ринків на сучасні торговельно-сервісні центри.

*А. З. Коробкин, к. э. н., доцент
УО «БТЭУ ПК», г. Гомель*

ПЕРСПЕКТИВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ КООПЕРАТИВНОЙ ТОРГОВЛИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В соответствии с Концепцией развития потребительской кооперации на 2016–2020 годы основной целью развития кооперативной торговли является наиболее полное обеспечение потребностей населения в широком спектре высококачественных товаров по доступным ценам при опережающем развитии новых объектов современного формата, формирование комфортной потребительской среды в зоне деятельности Белкоопсоюза через развитие многоформатной инфраструктуры [1, с. 6].

Розничний товарооборот торгівлі побутової кооперації в 2015 г. знизився до рівня 2014 г. на 8,9 %. За останні 25 років іде стійка тенденція втрати конкурентних позицій кооперативної торгівлі. Якщо в 1991 г. її частка в розничному товарообороті Республіки Білорусь через всі канали реалізації становила більше 30 %, в 2014 г. 7,3 %, то в 2015 г. тільки 6,9 %. Це викликане рядом як об'єктивних, так і суб'єктивних причин. Удельний вага розничної торгівлі побутової кооперації в розничному товарообороті організацій становив 8,4 %. Удельний вага в розничному товарообороті кооперативної торгівлі продовольствених товарів становив в 2015 г. 85,1 % і відповідно 14,9 % непродовольствених, що пояснюється більш низькою покупальною здатністю сільського населення порівняно з міським.